

Indstilling om indførelse af RDA (Resource Description and Access) som nye katalogiseringsregler i Danmark

(Opdateret udgave af Bibliografisk Råds indstilling marts 2016 suppleret med dele af Bibliografisk Råds slutindstilling til SLKS december 2019).

5.8.2022/LEIF

Udarbejdet af et reduceret Nationalbibliografisk Udvalg august 2022 (medlemmer fra DBC og KOMBIT var ikke indbudt).
--

Sammenfatning

Vi har behov for regler, der understøtter en modernisering af den nuværende datamodel og giver os et regelsæt for relevante entiteter, som vi i dag mangler. Jo længere tid et skifte tager, jo flere mangler og inkonsekvenser vil katalogisatorer møde i deres dagligdag.

Det nuværende danske regelsæt er baseret på AACR2, der er afløst af RDA. Det danske regelsæt er forældet og må nødvendigvis erstattes. De nuværende regler har fortsat rod i kortkatalogens tænkning og er ca. 25 år gammelt. Det er hverken på højde med IFLA's referencemodel for data eller nutidens og fremtidens teknologi.

Overgangen til RDA forenkler dataudveksling med udlandet, der i stigende grad anvender RDA.

Som det er nu, produceres data som til en kortkatalog, hvorefter der bruges ressourcer på maskinelt at få registreringerne til at fremstå, så de kan præsenteres i en værksammenhæng. Ny datamodel vil bringe fremstilling og efterfølgende brug af data i en værksammenhæng på linje. At producere data som de bruges i dag må være det rationelle. De relationer, RDA giver mulighed for at udtrykke, må forventes at være basis for en fornyelse af grænseflader hen mod en mere eksplorativ præsentation.

Anbefaling af en overgang til RDA skal således ses som et udtryk for rettidig omhu i lyset af en udvikling, der hvad enten vi vælger at gå over til RDA eller ej vil få betydning og medføre omkostninger i det danske biblioteksvæsen.

Indstilling

Nationalbibliografisk Udvalg indstiller til Slots- og Kulturstyrelsen, at den tidligere beslutning taget af SLKS i 2016 om at regelsættet RDA (Resource Description and Access) implementeres som grundlag for katalogiseringsregler i alle danske biblioteker bliver effektueret.

Det er en del af indstillingen, at danske redskaber (dansk vokabular og en dansk RDA-håndbog) udarbejdes, ligesom det er en nødvendig forudsætning, at den nationale strategi for autoritetsdata i danske biblioteker konkret udmøntes mht. datamodel, format o.a.

Regelsættet implementeres i dansk katalogisering i det omfang en ny regel vil tilføre værdi for brugerne, og samtidig kan udenlandsk poster genbruges ud fra de profiler, som de er produceret i forhold til.

RDA skal i første omgang implementeres inden for rammerne af et revideret danMARC2 (efterfølgende: danMARC3). Der bør senere ske et skift til nyt format, hvilket dog afhænger af den internationale udvikling på formatområdet (international standardisering)..

Overgangen til RDA er en aktuel nødvendig modernisering og fremtidssikring af det danske katalogarbejde.

Bibliotekerne har brug for regler der:

- understøtter brugernes behov for data og præsentation heraf
- sikrer udformning af data, der direkte understøtter den semantiske brug af data, der i stigende grad finder sted på nettet
- understøtter mangfoldigheden i udgivelser og løbende vedligeholdes i takt med udviklingen
- understøtter brugernes forventninger til moderne internetbaseret formidling og muligheder for navigation som andre internet tjenester
- fremtidssikrer det nuværende rationelle genbrug af data fra udlandet

De nuværende danske regler er ca. 25 år gamle og baseret på internationale regler. De er således udarbejdet før internettet for alvor blev en integreret del af alles hverdag. Der er løbende kun foretaget nødvendige justeringer og vedligeholdelsen ophørte med udgangen af 2017. Reglerne trænger til en gennemgribende revision, men det internationale regelsæt, de danske regler er baseret på, ajourføres ikke længere, fordi det er afløst af RDA.

RDA udtrykker et paradigmeskift forstået på den måde, at RDA medfører, at man går fra at fokusere på enkelte udlånsenheder til at fokusere på entiteter (fx et værk eller en forfatter) og relationer.

Konsekvensen heraf er, at bibliotekerne sættes i stand til at producere data, så de direkte kan anvendes i grænsefladen til fx værkvisning. RDA vil således betyde, at selve registreringen af biblioteksmaterialer kommer til at hænge sammen med præsentationen i både bibliotek.dk og lokale bibliotekssystemer, hvor der de sidste 20 år har været anvendt mange ressourcer på at præsentere bøger m.v. i sammenhæng (kaldet værkvisning) ud fra registreringen af flere enkelte udgaver.

Hvad enten vi i Danmark indfører RDA eller ej, vil vi komme til at tage stilling til og håndtere RDA, idet en stor del af de poster, vi genbruger, vil være produceret i henhold til RDA, ligesom fremtidens internationale katalogredskaber (klienter mv.) vil blive udviklet i henhold til RDA.

NBU's anbefaling af en overgang til RDA skal således ses som et udtryk for rettidig omhu i lyset af en udvikling, der hvad enten vi vælger at gå over til RDA eller ej, vil få betydning og medføre omkostninger i det danske biblioteksvæsen

**Alt i alt vurderes overgangen til RDA som relativ neutral beskrivelsesmæssigt.
Mht. autoritetsdata vil RDA og autoritetsdatastrategien i forening betyde en øget harmonisering af data.**

Med RDA vil man gå fra registrering af dokumentet til registrering af de entiteter dokumentet repræsenterer (Entiteter: værket¹, udtrykket², manifestationen³ - se illustration i bilag), og deres relationer (Entiteter: relevante personer, korporationer mv.).

Konkret vil det betyde, at beskrivelsen af fx en bog splittes op i en beskrivelse af det værk bogen indeholder, den forfatter der har skrevet bogen og en beskrivelse af selve den fysiske bog. Disse registreringer knyttes sammen via relationer. Når forfatteren skriver en ny bog, relateres denne også til samme registrering af forfatteren.

Med den seneste udgave af RDA, vil selve beskrivelsen af manifestationerne ikke ændre sig nævneværdigt, da dette ikke er vurderet at føre til øget værdi for brugerne. Det nye vil være en ny datamodel med maskinelt håndterbare relationer. F.eks. vil en tekstnote om tidligere udgave blive håndteret som en relation (der f.eks. kan anvendes til viderestilling i brugergrænsefladen. Dvs. et skifte fra kartotekskort til netbaseret håndtering).

Resultatet vil være registreringer, der egner sig langt bedre til en internetverden, fordi de er i harmoni med udviklingen af internettet.

¹ Værk: det intellektuelle indhold – uanset sprog og form

² Udtryk: Hvilke version af værket er der tale om – f.eks. originaludgaven eller en dansk udgave, tekst eller lyd

³ Manifestation: Den konkrete udgave af udtrykket – f.eks. en trykt bog

RDA knytter sig ikke til et bestemt format, men umiddelbart er RDA anbefalet indført i det danske MARC-miljø med henblik på en overgang til ny datamodel

En overgang til RDA inden for MARC-miljøet er fremherskende internationalt. Dvs. der allerede eksisterer mange RDA-katalogiseringer i MARC-miljøet, som danske biblioteker allerede nu genbruger.

Siden BIR's indstilling i 2016 er der arbejdet med de tilføjelser til danMARC2, som RDA nødvendiggør. Denne ikke færdiggjorte næste generation af det danske MARC-format er navngivet *danMARC3*.

Det ideelle havde været samtidig implementering af såvel regler som format, idet RDA først forventes at vise sit fulde potentiale uden for MARC-miljøet. De lande, som vi genbruger fra, er gået over til RDA uden at afvente nyt udvekslingsformat, hvilket tilsiger at vi også uden et nyt udvekslingsformat kan opnå en række forbedringer.

Økonomisk er det NBU's vurdering, at RDA ikke kan forventes at være en rationalisering set i forhold til det konkrete katalogiseringsarbejde i bibliotekerne og på DBC. Erfaringerne fra udlandet tyder på status quo. Derimod kan vi uden en overgang til RDA forvente stigende omkostninger til katalogisering grundet forringede genbrugsmuligheder og stigende omkostninger til håndtering af og løbende vedligeholdelse af konverteringsrutiner.

Styrelsen fik i 2015 i forbindelse med overvejelserne om overgang til RDA udarbejdet en business case. Formålet var at belyse konsekvenserne af dels ikke at gå over til RDA dels at gå over til RDA under forskellige præmisser. Denne business case understøttede det daværende Bibliografisk Råd's vurdering⁴ af, at omkostningerne vil stige, hvis overgang til RDA ikke vælges.

Der henviser til særskilt notat *Konsekvenser af en ikke-beslutning om RDA* med fokus på omkostninger ved at lade være med at implementere RDA i den danske fælles biblioteksinfrastruktur.

⁴ Bibliografisk råds indstillinger marts 2016: *National Strategi om Autoritetsdata og RDA (Resource Description and Access)*. Se: <https://slks.dk/om-styrelsen/raad-naevn-og-udvalg/bibliografisk-raad/indstillinger> - Bilag C, Notat *ressourcemæssige konsekvenser*

BILAG

Illustration af datamodel for registrering af biblioteksmaterialer:

